

АХМЕТ ЯСАУНИ
УНИВЕРСИТЕТИ

TÜRKOLOGIA TÜRKULOJİ 2019 1(93)

TÜRKOLOGIA TÜRKULOJİ

ИНДЕКС 75706

ТУРАН
баспаханасы

1 (93)

TÜRKISTAN-TÜRKISTAN
2019

ISSN 1727-060X

2002 жылдың қазан айынан бастап екі айда бір рет шығады

TÜRKOLOGIA TÜRKULOJİ
ТҮРКОЛОГИЯ TURCOLOGY

№ 1 (93), 2019

Қаңтар-ақпан / Ocak-Şubat

January-February / Январь-февраль

Журнал ҚР Инвестициялар және даму министрлігі
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінің мерзімді баспасөз басылымы
және ақпараттық агенттігінде тіркелген. Куәлік № 55-97-Ж 18.ІІ.2005 ж.

Dergi, Kazakistan Cumhuriyeti Yatırımlar ve Kalkınma Bakanlığı İletişim, Enformasyon
ve Bilgi Komitesi'nin süreli yayın ve haber ajansında 55-97-J 18.02.2005 numaraya
kayıtlıdır.

The journal is registered by the Ministry of Investment and Development Committee of the
RK communication, information and information about the certificate of registration of a
periodical and news agency № 5597-Zh 18. II. 2005.

Журнал зарегистрирован Министерством по инвестициям и развитию РК Комитет
связи, информатизации и информации свидетельством о постановке на учет
периодического печатного издания и информационного агентства
№ 5597-Ж 18. II. 2005 г.

Түркістан/Turkestan
2019

ҚҰРЫЛТАЙШЫ
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті

БАС РЕДАКТОР
доктор, профессор Женгиз Томар

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ
ф.ғ.к. Нұрлан Мансұров, ф.ғ.к. Сердар Дағыстан

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ
Жұпар Танауова

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Мұса Йылдыз	–	док., проф. (Гази университеті, Анкара)
Болатбек Абдралилов	–	б.ғ.д., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Юксел Челик	–	док., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Камалбек Беркимбаев	–	п.ғ.д., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Тимур Қожаоғлы	–	док., проф. (Мичиган университеті, Мичиган)
Суер Екер	–	док., проф. (Башкент университеті, Анкара)
Азми Билгин	–	док., проф. (Стамбул университеті, Стамбул)
Хаяти Девели	–	док., проф. (Стамбул университеті, Стамбул)

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

Пусат Пилтен	–	док., доц. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Әміреқұл Абуов	–	филос.ғ.д., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Ташполот Садыков	–	ф.ғ.д., проф. (Бішкек гуманитарлық университеті, Бішкек)
Виктор Бутанаев	–	ф.ғ.д., проф. (Хакасия мем. университеті, Абакан)
Николай Егоров	–	ф.ғ.д., проф. (Тіл білімі институты, Чебоксары)
Құлбек Ергөбек	–	ф.ғ.д., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Мирас Идельбаев	–	ф.ғ.д., проф. (Башқұрт мемлекеттік университеті, Уфа)
Василий Илларионов	–	ф.ғ.д., проф. (Солтүстік-шығыс федеральді университеті, Якутск)
Хатип Миннегулов	–	ф.ғ.д., проф. (Қазан федеральді университеті, Казан)
Әшірбек Муминов	–	т.ғ.д., проф. (Еуразия ұлттық университеті, Астана)
Маматкул Жураев	–	ф.ғ.д., проф. (Тіл және әдебиет институты, Ташкент)
Гүлшен Сейхан	–	док., проф. (Мармара университеті, Стамбул)
Себахат Дениз	–	док., проф. (Мармара университеті, Стамбул)
М. Фатих Анды	–	док., проф. (Фатих Сұлтан Мехмет университеті, Стамбул)
Досай Кенжетаев	–	филос.ғ.д., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Хазіретәлі Тұрсұн	–	с.ғ. д., проф. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Нағима Қошанова	–	ф.ғ.к., доц. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Бақыт Әбжет	–	ф.ғ.к., доц. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Ержан Әуелбеков	–	п.ғ.к., доц. (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Ерлан Алашбаев	–	PhD (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Ерлан Жиенбаев	–	PhD (А. Ясауи университеті, Түркістан)
Сейсенбай Құдасов	–	(А. Ясауи университеті, Түркістан)

SAHİBİ
Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi

EDİTÖR
Prof. Dr. Cengiz Tomar

EDİTÖR YARDIMCILARI
Dr. Nurlan Mansurov, Dr. Serdar Dağıstan

SEKRETER
Jupar Tanauova

DANIŞMA KURULU

Musa Yıldız	– Prof. Dr. (Gazi Üniversitesi, Ankara)
Bolatbek Abdasilov	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Yuksel Çelik	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Kamalbek Berkimbayev	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Timur Kocaoğlu	– Prof. Dr. (Michigan Üniversitesi, Michigan)
Suer Eker	– Prof. Dr. (Başkent Üniversitesi, Ankara)
Azmi Bilgin	– Prof. Dr. (İstanbul Üniversitesi, İstanbul)
Hayati Develi	– Prof. Dr. (İstanbul Üniversitesi, İstanbul)

YAYIN KURULU

Pusat Pilten	– Doç. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Amrekul Abuov	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Taşpolot Sadikov	– Prof. Dr. (Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bişkek)
Viktor Butanayev	– Prof. Dr. (Hakas Devlet Üniversitesi, Abakan)
Nikolay Egorov	– Prof. Dr. (Dilbilimi Enstitüsü, Çeboksarı)
Kulbek Ergöbek	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Miras İdelbayev	– Prof. Dr. (Başkurt Devlet Üniversitesi, Ufa)
Vasiliy İllariyonov	– Prof. Dr. (Kuzeydoğu Federal Üniversitesi, Yakutsk)
Hatip Minnegulov	– Prof. Dr. (Kazan Federal Üniversitesi, Kazan)
Aşirbek Muminov	– Prof. Dr. (Avrasya Milli Üniversitesi, Astana)
Mamatkul Jurayev	– Prof. Dr. (Dil ve Edebiyat Enstitüsü, Taşkent)
Gülşen Seyhan	– Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi, İstanbul)
Sebahat Deniz	– Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi, İstanbul)
M. Fatih Andı	– Prof. Dr. (Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi, İstanbul)
Dosay Kenjetayev	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Hazretali Tursun	– Prof. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Bakıt Abjet	– Doç. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Nagima Koşanova	– Doç. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Erjan Auelbekov	– Doç. Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Erlan Alaşbayev	– Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Erlan Jiyeubayev	– Dr. (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)
Seysenbay Kudasov	– (A.Yesevi Üniversitesi, Türkistan)

OWNER
Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University

EDITOR-IN-CHIEF
Prof. Dr. Cengiz Tomar

ASSOCIATED EDITOR
Dr. Nurlan Mansurov, Dr. Serdar Dağıstan

EXECUTIVE SECRETARY
Zhupar Tanauova

EDITORIAL BOARD

Musa Yıldız	– Prof. Dr. (Gazi University, Ankara)
Bolatbek Abdrasilov	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Yuksel Çelik	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Kamalbek Berkimbayev	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Timur Kozhaoglu	– Prof. Dr. (Michigan University, Michigan)
Suer Eker	– Prof. Dr. (Bashkent University, Ankara)
Azmi Bilgin	– Prof. Dr. (İstanbul University, İstanbul)
Hayati Develi	– Prof. Dr. (İstanbul University, İstanbul)

EDITORIAL COUNCIL

Pusat Pilten	– Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Amrekul Abuov	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Tashpolot Sadykov	– Prof. Dr. (Bishkek Humanitarian University, Bishkek)
Viktor Butanayev	– Prof. Dr. (Khakassia State University, Abakan)
Nikolay Egorov	– Prof. Dr. (Institute of Linguistics, Cheboksary)
Kulbek Ergobek	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Miras Idelbayev	– Prof. Dr. (Bashkir State University, Ufa)
Vasiliy Illariyonov	– Prof. Dr. (North-Eastern Federal University, Yakutsk)
Hatip Minnegulov	– Prof. Dr. (Kazan Federal University, Kazan)
Ashirbek Muminov	– Prof. Dr. (Eurasia National University, Astana)
Mamatkul Zhurayev	– Prof. Dr. (Institute of Language and Literature Tashkent)
Gulshen Seyhan	– Prof. Dr. (Marmara University, İstanbul)
Sebahat Deniz	– Prof. Dr. (Marmara University, İstanbul)
M. Fatih Andy	– Prof. Dr. (Fatih Sultan Mehmet University, İstanbul)
Dosay Kenzhetayev	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Hazretali Tursun	– Prof. Dr. (A. Yassawi University, Turkestan)
Bakyt Abzhet	– Dr., Assoc. prof. (A. Yassawi University, Turkestan)
Nagima Koshanova	– Dr., Assoc. prof. (A. Yassawi University, Turkestan)
Erzhan Auelbekov	– Dr., Assoc. prof. (A. Yassawi University, Turkestan)
Erlan Alashbayev	– PhD (A. Yassawi University, Turkestan)
Erlan Zhienbayev	– PhD (A. Yassawi University, Turkestan)
Seysenbay Kudasov	– (A. Yassawi University, Turkestan)

УЧРЕДИТЕЛЬ
Международный казахско-турецкий университет им. Х.А.Ясави

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР
доктор, профессор Женгиз Томар

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА
к.ф.н. Нурлан Мансуров, к.ф.н. Сердар Дагыстан

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ
Жупар Танауова

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Муса Ыылдыз	– док., проф. (Университет Гази, Анкара)
Болатбек Абдрасилов	– д.б.н., проф. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Юксел Челик	– док., проф. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Камалбек Беркимбаев	– д.п.н., проф. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Тимур Кожаяоглы	– док., проф. (Университет Мичигана, Мичиган)
Суер Екер	– док., проф. (Университет Башкент, Анкара)
Азми Билгин	– док., проф. (Стамбульский университет, Стамбул)
Хаяти Девели	– док., проф. (Стамбульский университет, Стамбул)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Пусат Пилтен	– док., доц. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Амрекул Абуов	– д.филос.н., проф. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Ташполот Садыков	– д.ф.н., проф. (Бишкекский гуманитарный университет, Бишкек)
Виктор Бутанаев	– д.ф.н., проф. (Государственный университет Хакасии, Абакан)
Николай Егоров	– д.ф.н., проф. (Институт языкознания, Чебоксары)
Кулбек Ергобек	– д.ф.н., проф. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Мирас Идельбаев	– д.ф.н., проф. (Башкирский государственный университет, Уфа)
Василий Илларионов	– д.ф.н., проф. (Северо-восточный федеральный университет, Якутск)
Хатип Миннегулов	– д.ф.н., проф. (Казанский федеральный университет, Казань)
Аширбек Муминов	– д.и.н., проф. (Евразийский национальный университет, Астана)
Маматкул Жураев	– д.ф.н., проф. (Институт языка и литературы, Ташкент)
Гулшен Сейхан	– док., проф. (Университет Мармара, Стамбул)
Себахат Дениз	– док., проф. (Университет Мармара, Стамбул)
М. Фатих Анды	– док., проф. (Университет Фатих Султан Мехмета, Стамбул)
Досай Кенжетаев	– д.филос.н., проф. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Хазретали Турсун	– д.и.н. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Бакыт Абжет	– к.ф.н., доц. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Нагима Кошанова	– к.ф.н., доц. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Ержан Ауелбеков	– к.п.н., доц. (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Ерлан Алашбаев	– PhD (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Ерлан Жиенбаев	– PhD (Университет им. А.Ясави, Туркестан)
Сейсенбай Кудасов	– (Университет им. А.Ясави, Туркестан)

Құрметті оқырман!

Он жеті жылдық тарихы бар Түркология журналының Түркия, Қазақстан, Әзербайжан, Өзбекстан, Қырғызстан, Хакасиядан 11 мақала, 1 сұхбат пен 1 кітап танытымы жарияланған 2019 ж. №1 (93) саны жарық көрді.

Журналымыздың бұл санының алғашқы беттерінен Сыртбай Мұсаевтың «Қырғыз тіліндегі сабақтас құрмалас сөйлем компоненттерінің байланысу тәсілдері» атты мақаласын оқи аласыздар. Мақалада тақырыпқа қатысты үлгілерге сүйене отырып, қырғыз тіліндегі құрмалас сөйлем мүшелерін аналитикалық, синтетикалық және синтетикалық-аналитикалық (аралас) әдіс арқылы талдап, қырғыз тілін зерделеу үшін синтетикалық және синтетикалық-аналитикалық байланыс әдістерінің үйлесімді екенін тұжырымдаған.

«Хакас тіліндегі жүрек сөзі және оның өзге түркі тілдеріндегі баламасы» атты зерттеу жұмысында Мария Чертыкова түркі тілдеріндегі жүрек ұғымына тоқталып, хакас тілі мен өзге түркі тілдеріндегі жүрек ұғымы салыстырылмалы түрде қарастырылған.

Талип Йылдырым мен Сема Эйнеддің «Қош» сөзінің өзбек тілінде қолданылу аясы» тақырыбында жазылған мақаласында түрік тілінде, әдетте, зат есім, сын есім, көсемше және сөйлем басында шылау ретінде қолданылатын «hoş» сөзінің, өзбек тілінде аталған функцияларымен қатар сұраулы сөйлемдердің басында жігер, растау, бастау мен сәлемдесу ұғымдарын білдіретін модалдық қатынасты білдіруі түрлі мағыналық категорияларда қолданылуы мысалдар арқылы көрсетілген.

Антропологистикалық парадигма аясында артикуляциялық база этно-глоттогенездің ерте кезеңдерінде қалыптасқан дыбыс жасау дағдыларының жүйесі деп анықталады. «Қырғыз тіліндегі дауыссыздардың артикуляциялық базасы жөнінде» атты мақаласында Ташполот Садықов пен Али Муслу қырғыз тіліндегі дауыссыз дыбыстардың артикуляциялық базасын қарастырған.

Мунаввара Курбанова «Сөйлеудің фондемиялық ерекшеліктері» мақаласында тіл бірліктерінің прагматикалық интерпретациясын қарастырған. Зерттеу жұмысында фонетикалық құралдардың қызметтері индикация бірлігі (белгі) деп қабылданып, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балалардың сипаттамалық фонемиялық айырмашылықтарының пайда болу себептері зерделенген.

Кенан Кочтың «Қазіргі қазақ тілі және солтүстік-шығыс түркі тілдеріндегі «емес» толымсыз көмекші етістігі» атты мақаласында «емес» көмекшісінің қазақ тіліндегі қолданылу аясына қатысты жазылған теориялық еңбектердің негізінде, солтүстік-шығыс түркі диалектілеріндегі «емес» көмекші етістігінің міндеті мен қолданылу үрдісі айшықталған.

Улвие Топчу Өзтүрк пен Нергис Бирайдың ортақ зерттеуі нәтижесінде жазылған «Назар Эшонкулдың «Шабуыл» әңгімесінің зерттелуі» атты мақалада қазіргі өзбек әдебиетінің танымал жазушысы Назар Эшонкулдың

«Шабуыл» әңгімесі әдеби тұрғыда талданып, автордың баяндау әдісі мен тілдік-стильдік, көркемдік ерекшеліктері жайлы ой қозғалған.

«Ежелгі қыпшақтар мен үйсіндердің құпия келісімі» мақаласында Қаржаубай Сартқожаұлы ежелгі түрік, қытай, византия мен парсы дереккөздеріндегі тарихи деректерге сүйеніп, Бумын қаған мен үйсін ханы Истеми арасында жасалған құпия келісім туралы деректерге шолу жасаған. Сонымен бірге үш хандықтың басын қосқан көктүріктердің әлем тарихында пайда болу үдерісі қарастырылған.

«Аттылы жауынгер бейнесі - символдық образ» атты мақалада Қуандық Ералин мен Ғазиза Ералина Қазақстанның бірегей суретшісі Зұлқарнай Қожамқұловтың шығармалары арқылы қазіргі таңда Ұлы даланың сурет өнерінде пайда болған жаңа бағыттар мен жаңа образдық әдістерді қарастырып, талдау жасаған.

Ержан Әуелбеков, Талғат Бүркітбаев пен Гүлім Мамасалиева тарапынан жазылған «Ұлттық және түркілік дүниетанымды көркем графикада бейнелеу» деп аталған мақалада графикалық өнердің визуалды өнердегі мәні талданып, түркі мәдениетіндегі қазақ өнерінің айшықты орны көрсетілген.

«Батыс философиясына қарсы негізгі альтернатив идеологиялар: түркі, ислам және адамзат философиясы» тақырыбында жазылған зерттеуінде Фаик Элекберли өткен ғасырда түрік-ислам әлеміндегі халықтардың санасын өзгерту, яғни оларды батысқа бағыттау үшін ең көп қолданылған батыстық философияның ағымдары марксизм (әлеуметтік-демократия) мен либералдық демократия (прагматизм және т.б.) жайлы сөз қозғап, аталған батыстық екі ағымның түрік-ислам әлеміндегі халықтардың түркі, ислам және адамзат философиясынан алшақтауында басты себеп болғандығын баяндаған.

Журналымыздың осы санындағы алты мемлекеттің беделді ғалымдарының қаламынан шыққан түркологиялық зерттеулер - тіл тарихы, әдебиет, фольклор, тарих, этнография, археология, өнер мен философия саласындағы мақалалардың Түркология ғылымына қосылған үлес боларына сенімдіміз.

Редактор

Editörden

Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan ve Hakasya'dan 10 makale, 1 söyleşi ve 1 yayın değerlendirme çalışmasıyla yayın hayatımızın 17. yılında 93. sayımızla karşınızdayız.

Bu sayımızın ilk sırasında Sırtbay Musayev'in "Kırgız Türkçesinde Karmaşık Cümlelerin Öğelerini Birleştirmenin Temel Yöntemleri" adlı makalesi yer almaktadır. Makalede yazar, örneklerle dayanarak Kırgız Türkçesinde karmaşık bir cümlelerin öğelerini analitik, sentetik ve sentetik-analitik (kombine) olmak üzere üç yöntem ile analiz ederek Kırgız Türkçesi için sentetik ve sentetik-analitik iletişim yöntemlerinin daha karakteristik olduğu sonucuna varmaktadır.

"Hakas Türkçesindeki Yürek Sözcüğü ve Diğer Türk Lehçelerindeki Sözcüksel Paralellikler" isimli çalışmada Mariya Çertıkova, Türk lehçelerindeki yürek kavramı üzerinde durmaktadır. Makale Hakas Türkçesindeki yürek kavramı ile diğer Türk lehçelerindeki yürek kavramının karşılaştırılmasına dayanmaktadır.

Talip Yıldırım ve Sema Eynel'in ortak çalışması olan "Hoş Sözcüğünün Özbek Türkçesindeki Kullanımı Üzerine" başlıklı makalede, Türkiye Türkçesinde isim, sıfat, zarf ve cümle başı edatı işlevlerinde kullanılan "hoş" sözcüğünün Özbek Türkçesinde ise bu işlevlerinin yanı sıra soru sözlerinin başında; gayret, onaylama, söze başlama ve selamlaşma ifadesi olarak modal söz, kalıp ifade ve ünlem şeklinde farklı anlam ve kategorilerde kullanıldığı tespit edilmektedir.

Ses aygıtlarının tarihî açıdan kalıplaşmış olan hareketlerinin sistemi olan ses üretim tabanı konusunu ele alan "Kırgız Dilindeki Ünsüz Seslerin Ses Üretim Tabanı Üzerine" adlı makalede Taşpolot Sadıkov ve Ali Muslu, Kırgızcadaki ünsüzlerin ses üretim tabanını incelemektedirler.

"Konuşmanın Fonodemik Özellikleri (Özbek Çocuklarının Konuşması Örneğinde)" konulu makalede Munavvara Kurbanova, dil birimlerinin pragmatik yorumlarını ele almaktadır. Çalışmada, fonetik araçların görevleri bir indikasyon birimi (jest) olarak kabul edilir. Makalede, okul öncesi ve okul çağındaki çocukların karakteristik fonodemik farklılıklarının ortaya çıkış nedenleri incelenmektedir.

Kenan Koç, "Günümüz Kazak ve Kuzey-Batı Türk Lehçelerindeki 'Emes' Yardımcı Fiili" adlı makalesinde "emes" yapısının Kazak Türkçesindeki kullanımına dayalı teorik bilgiler eşliğinde Kuzey-Doğu Türk lehçelerindeki "emes" yardımcı fiilinin görevi ve kullanılışı üzerinde durmaktadır.

"Nazar İşankul'un 'İstilâ' Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme" isimli ortak çalışmada Ulviye Topçu Öztürk ve Nergis Biray günümüz Özbek edebiyatının güçlü yazarlarından Nazar İşankul'un 'İstilâ' hikâyesini irdelemekte ve hikâyenin neyi hangi yollarla ifade ettiğini ortaya koymaktadırlar.

Karjaubay Sartkojaulı'nın "Eski Kıpçakların ve Üysinlerin Gizli Sözleşmesi" adlı makalesinde eski Türk, Çin, Bizans ve Fars kaynaklarındaki tarihsel veriler analiz

edilmiş ve Bumin Kağan ile Üysin Hanı İstemi arasında gizli bir anlaşma olduğu ortaya çıkarılmıştır. Çalışmada, söz konusu üç hanlığı birleştiren Göktürkler'in ortaya çıkışı ve dünya tarihindeki yeri de ele alınmaktadır.

“Binicinin İmajı - Sembolik Bir Görüntü” konulu makalede Kuandık Eralin ve Gaziza Eralina, Kazakistan'ın meşhur ressamı Zulhaynar Kojamkulov'un çalışmaları çerçevesinde günümüzde Büyük Bozkır'ın görsel sanatlarında yeni yönelimler ve yeni imaj teknolojileri ortaya çıktığından bahsetmektedirler.

Ercan Auelbekov, Talgat Burkitbayev ve Gulim Mamasaliyeva tarafından hazırlanan “Kazak Görsel Sanatının Türk Dünyası Sanatındaki Yansıması” adlı makalede grafik sanatının görsel sanatlardaki anlamı analiz edilerek Kazak görsel sanatının Türk kültüründeki yeri tespit edilmeyi çalışılmaktadır.

“Batı Felsefesine Karşıt Başlıca Alternatif: Türklük, İslamlık ve İnsanlık Felsefesi” başlıklı çalışmada Faik Elekberli, geçtiğimiz yüzyılda Türk-İslam dünyasındaki insanların bilinçlerini değiştirmek, yani onları Batı'ya yöneltmek için en çok kullanılan Batı felsefesi öğretilerinden Marksizmden (sosyal-demokrasi) ve liberal-demokrasiden (pragmatizm vb.) bahsederek her iki Batı öğretisinin Türk-İslam dünyasındaki insanların bilinçlerinin Türklük, İslamlık ve İnsanlık felsefesinden büyük ölçüde dışlanmasında önemli rol oynadığını ifade etmektedir.

Türkoloji çalışmaları, dil tarihi, edebiyat, folklor, tarih, etnografya, arkeoloji, sanat ve felsefe konularında altı farklı ülkeden araştırmacıların çalışmalarını istifadenize sunduğumuz yeni sayımızın ilim alemine faydalı olması ve Türkoloji çalışmalarına katkı sağlaması temennisiyle...

- MRT i tsifrovogo rentgenografii). Novosibirsk: OOO «Tverdyi znak», 2011. -352 s.
11. Sydykov J.J. Foneticheskaya struktura sovremennogo kirgizskogo literaturnogo iazyka i dialektov. - Frýnze: Ilim, 1990. - 186 s.
12. Týleeva Ch.S. Tipologiya fonetiko-fonologicheskoi sistemy iazyka (na materiale sopostavleniya nemetskogo i kyrgyzskogo iazykov). - Bishkek, 2008. - 272 s.
13. Shaimergenova C.A. Akýsticheskaya harakteristika svyazi glasnogo s soglasnym v razlichnykh foneticheskikh posledovatelnostyah. Avtoref. dis. ... kand. filol. naýk. Leningrad: 1986.
14. Sherba L.V. Fonetika frantsýzskogo iazyka. - Moskva, 1957. – 311 s.

Андатпа

Антропологистикалык парадигманың аясында артикуляциялык база этно-глоттогенездің ерте кезеңдерінде қалыптасқан дыбыс жасау дағдыларының жүйесі деп анықталады. Ол сөйлеу мүшелері мен олардың қозғалысының жиынтығы ретінде социо-генетикалық жақтан өзек белгілері бойынша ұрпақтан-ұрпаққа беріліп тұрады және типологиялық атрибут ретінде этностың тілдік кімдігін анықтайды. Мақалада қырғыз тіліндегі дауыссыз дыбыстардың артикуляциялық базасы қаралады. Қырғыз тіліндегі дауыссыз дыбыстардың базасын қарастырған бұл мақалада авторлар қырғыз тілінің жалпы дыбыс базасын құру туралы ақпарат басқа фонетикалық эксперименталды ақпараттармен ұштасуы керек деген қорытындыға келіп, ақпараттар ауызекі тілдерді талдау мен синтездеуде де көмектесетініне баса назар аударады.

Кілт сөздер: Артикуляциялық база, антропологистикалық парадигма, магнит-резонанстық томография технологиясы, қырғыз тілі.
(Садыков Т., Муслу А. Қырғыз тіліндегі дауыссыздардың артикуляциялық базасы жөнінде)

Аннотация

С точки зрения антропологистической парадигмы артикуляционная база определяется как система произносительных навыков, которая формируется на самых ранних этапах процесса этно-глоттогенеза. Артикуляционная база, как исторически сложившаяся система привычных движений и положений органов речи, имеет социально-генетический характер и передается из поколения в поколение в своих существенных признаках. Как типологический атрибут отражает особенности языковой идентичности ее носителей. В статье рассматривается артикуляционная база согласных в киргизском языке. В статье, в которой рассматривается база звукового производства согласных в киргизском языке, делается вывод о том, что информация об общей базе генерации голоса в киргизском языке должна быть дополнена другой фонетической экспериментальной информацией. Подчеркивается, что информация по этому вопросу также поможет в анализе и синтезе разговорных языков.

Ключевые слова: Артикуляционная база, антропологистическая парадигма, метод магнитно-резонансной томографии, киргизский язык.
(Садыков Т., Муслу А. Об артикуляционной базе согласных в киргизском языке)

М. А. Курбанова

д. филол. н., Ташкентский государственный университет узбекского языка и литературы им. А.Навоий, Ташкент, Узбекистан
(e-mail: munavvara2013@yandex.ru)

Фонодейктические свойства речи
(На примере узбекской детской речи)

Аннотация

Данная статья посвящена прагматической интерпретации языковых единиц. В ней отмечается степень исследования дейктических единиц, свойственных детской речи, в мировом языкознании. На примере речи узбекских детей освящены функции фонетических единиц как средства сигнала. Изложено место и значение дейктических единиц при выражении коммуникативной цели. Исследовано указание единиц с фонетическим изменением на личность говорящего человека. Даются суждения об осознании возраста, гендерных свойств и территориальной принадлежности посредством единиц с фонетическим изменением. Выявлены причины возникновения фонодейктических различий, свойственных речи детей дошкольного и школьного возраста.

Ключевые слова: Текст общения, дейксис, фонопрагматическое средство, детская речь, коммуникативная интенция.

М.А. Kurbanova

Phonodemic properties of speech
(On the Example of Uzbek Children's Speech)

Abstract

Given clause is devoted to pragmatical interpretation of language units. In her the degree of research deytical of units peculiar to children's speech, in world(global) linguistics is marked. On an example of speech of Uzbek children the functions of phonetic units as means of a signal are consecrated. The place and meaning (importance) deytical of units is stated at expression of the communicative purpose. The instruction(indication) of units with phonetic change on the person of the speaking man is investigated. The judgements about comprehension of age, gender of properties and territorial accessory (belonging) by means of units with phonetic change are given. The reasons of occurrence fonodeytical of distinctions peculiar speech of children of preschool and school age are revealed.

Keywords: The text of dialogue, demonstrative pronouns, phonopragmatical means, children's speech, communicative purpose

Фонетические единицы играют определенную роль в прагматической интерпретации текста общения. В речи они одновременно выражают коннотацию и оценочное отношение, а также проявляют разные виды дейксиса. Термин «дейксис» заимствован от греческого термина (“δείξις”), который означает «указание», «показ», и служит отражению знака указания языковых единиц.

Дейктические свойства лексических единиц реализуются в речевой ситуации и контексте. Связь дейксиса с контекстом и речевой ситуацией показывает то, что он является объектом исследования прагмалингвистики [1, 5-6 с.]. В объективизации данного случая в речи и осознании большое значение имеют возрастные свойства, общие знания о действительности, речевые навыки участников общения.

Термин «дейксис» впервые был использован в произведениях философов Древней Греции. Не смотря на то, что понятие дейксис известен с античного периода, привлек к себе внимание лингвистов его главное свойство характерное местоимениям. В языкознании явление дейксис впервые изучено со стороны немецкого ученого К.Бругманна [2].

В разработке теории дейксиса заслуги К.Бюлера немало важны. Он в исследовании по теории языка предоставил сведения о сути дейксиса, его видах, о функциях дейктических единиц [3, 528 с.].

В 1922 году О.Есперсен в целях классификации лингвистических единиц, применение и понимание которых зависит от говорящего и слушателя, предлагает внесение понятие *шифтер*. По его мнению, дейктические элементы типичные образцы шифтера [4].

В языке к средствам образования дейксиса сначала были соотнесены указательные и личные местоимения, местоимения, которые используются в функции наречия, затем определено что, дейктические свойства характерны и к другим языковым единицам. В исследованиях по данному вопросу показано выполнение дейктическую функцию некоторых лексических и грамматических единиц [2]. Исходя из выполняемых функций в процессе вербального общения, в ряде исследований номинативные единицы признаются как своеобразный тип дейктической номинации. Разница дейктической единицы от номинативной единицы состоит в том, что она означает более неточное (неопределенное) значение, которое реализуется только в определенном тексте [5, р. 331.].

Дейксис – универсальное явление, которое относится ко всем языкам и отражает функциональные свойства лексических единиц. Его основная суть – указание на предметы и события внешнего мира посредством вербальных и невербальных средств языка. Как отмечает О.Г.Бондоренко, дейксис является частью действительности, которая отражается в языке, то есть явление, которое указывает на компоненты ситуации. Так как существуют указательные компоненты, в основном коммуниканты, время и место их общения, виды дейксиса должны быть персональными, локативными и темпоральными [6, 170 с.].

Использование дейктических единиц наблюдается в онтогенезном этапе формирования речи. Как пишет об этом Ш.Сафаров: «Дейктические фразы возникают в первые же этапы развития речи детей. Как свидетельствуют наблюдения лингвистов-психологов, речь детей 3-7 летнего возраста в первых является эгоцентрической, а во вторых возникает в стиле телеграфа, то есть создаётся в «неграмматическом» порядке. Может поэтому дети предпочитают фразы как “мен (я)”, “сен (ты)”, “у ерда (там)”, “мана (вот)”, “бу (это)”, “хозир (сейчас)”, “кейин (потом)”, чем грамматические формы. Ещё одной причиной возникновения таких фраз в первых этапах формирования лингвистических умений можно считать то, что это связано со своеобразными значениями данных фраз» [7, 154-155 б.].

В мировом языкознании в определенной степени изучена данная проблема. Г.Доброва изучая в монографическом плане свойства проявления персонального дейксиса в детской речи, акцентировала внимание на указательные функции терминов родства и личных местоимений [8].

И в работе В.Королева, посвященной исследованию дейксиса, тоже изучена детская речь. В ней анализируются стадии освоения детьми средств выражения локативного и темпорального дейксиса [9].

Исследование С.В.Краснощековой в этом направлении посвящается определению дейктических функций местоимения. В нем на примере русской детской речи исследованы все виды местоимений, которые создают явления дейксиса и анафора. Обращено внимание на вопросы как: определение этапов освоения местоимений, разработка стратегии освоения местоимений со стороны детей малого возраста. Кроме этого, определена корреляция в выражении лексемы значений «близость» и «дальность» [10].

Со стороны С.Рахимова на основе функционально-семантического подхода, в сопоставительно-типологическом аспекте с языками английский и русский, изучены некоторые дейктические единицы узбекского языка. В данном исследовании ограничено дейктическими единицами узбекского языка как: местоимения, наречия места и времени, некоторые глаголы и аффиксы лица и числа, имеющие дейктические свойства, аффиксы, выражающие локальные значения [11, 90 с.]. Однако в узбекском языке существует ещё много единиц, которые выполняют дейктические функции. В узбекском языке единицы, которые относятся к частям речи как: существительные, прилагательные, числительные, междометия, слова подражания, тоже выполняют дейктические функции.

Определенная часть фонопрагматических средств, которые служат причиной своеобразному выражению персонального дейксиса в детской речи, возникают в результате произношения в измененном виде первого звука слова. Фонетические явления, которые отражаются в следующем стихотворном тексте, подтверждают наши мнения:

Мен катта бўлганимда,

Беи юзга кирганимда

Катта дада бўламан.

– Қизинг ҳам бўладими,

Оти нима бўлади?

– Юзта қизим бўлади,

Оти Пунис бўлади,

– Вий-й, – деворди Мунисхон,

Мен-чи, ойи бўламан...

Мингта ўғлим бўлади,

Оти Пухтор бўлади. (Ғ.Ғулом. “Ўйлашни ўрганамиз”)

Указательные единицы (*Пунис, Пухтор*), которые применены в данном стихотворном тексте и выражают персональный дейксис, отражают коммуникативную цель детей (шутить и острить). Эта прагматическая цель, которая наложена на дейктические единицы проявляется путём изменения их звука.

Такие фонетические явления часто наблюдаются в речи детей дошкольного возраста при произношении слов, начинающихся с согласными звуками. Однако происхождение подобных трансформаций звука могут быть не связанными с коммуникативной целью. Такой случай в художественном тексте выражается так:

Келин тарафда Парча хола, Оқсоқол буванинг менга камзул тикиб берадиган келини Потима хола... (Ў.Ҳошимов. “Икки эшик ораси”)

Причиной употребления слова *Фотима* в речи ребенка как *Потима* может быть произношение этого слова в такой форме со стороны взрослых. Такие фонетические явления, которые наблюдаются в речи ребенка в художественных произведениях, могут не отражать иллюкутивные намерения детей, но они могут служить проявлению коммуникативного намерения автора, то есть в качестве фонопрагматического средства может служить повышению впечатлительности речи.

Иногда в зависимости от возможностей произношения ребенка единица, которая трансформируется в его речи, указывает на его личность:

1. Асфальт йўлкада қўшни болалар ўйнаб юрган экан. Акрам уларга машиналарини кўрсатди. У ҳали “р” деёлмас эди:

– Қая, Шавкат! Автобусчам ўзи юяди! Сенда бунақаси йўқ! – деб мақтанди. (П.Қодиров. “Акрамнинг саргузаштлари”)

Единица, использованная в измененной форме в вышеуказанном примере, указывает на то, что владетель речи – ребенок.

Изменения звуков, которые наблюдаются в следующем микротексте, одновременно указывает на личность ребенка и отражает его возрастные свойства и территориальную принадлежность (региональную специфику):

Сотиболди кетди. Беморнинг олдидан жилмаслик ва шу билан бирга тирикчилик учун хонаки бир касб қилишга мажбур бўлди... Тўрт яшар қизчаси қўлига рўмолча олиб, онасининг юзини карахт, нимжон, хира паишалардан қурийди: баъзан қўлида рўмолча, мукка тушиб ухлаб қолади.. Сотиболди қизчасини ўлик ёнидан олиб, бошқа ёққа ётқизаётганида қизча уйгонди ва кўзини очмасдан одатдагича дуо қилди:

– Худоё аямди дайдига даво бейгин (А. Қахҳор. “Бемор”)

Изменение звука «р» на «й» в словах *дайдига* и *бейгин*, которые применяются в контексте, является свойством, характерным речи детей возраста 4-5 лет. В этот возрастной период речевые органы ребенка не полностью приспособлены к произношению звуков. Значительно то, что речевой акт, выраженный в тексте с состраданием, излагается из уст девочки. Если этот речевой акт был бы характерным мальчику, то его влияние на духовный мир читателя было бы более

слабым. Потому что, несмотря на то, что мальчики тоже заботливы и сострадательные, они обычно не выражают свои чувства, которые возникли под влиянием психологических процессов, посредством речи. Причина этому не безразличие к сложным ситуациям, а волевые качества как: смелость, храбрость и настойчивость, свойственные природе мужчин. Ощущение сильного впечатления от действительности, и выражение посредством вербальных средств чувства, надежды и желания в этом процессе как психолингвистическое свойство, характерное речи женщин, формируется у представителей этого пола с детского периода. При этом можно почувствовать не только личностно-волевые качества, но и влияние социально-психологических свойств, характерных речи взрослых представителей этого пола.

Диалектальные элементы, использованные в детской речи, данной в тексте, указывают на его социально дифференциальную сторону (территориальную принадлежность). Использование ребенком относительно к матери словоформы *аямди*, которая относится к говору, показывает региональную специфику речи. Выражение словоформы несоответственно к нормам литературного произношения служит повышению силы влияния речи.

Иногда ребенок путем удвоения согласного звука единицы, которая служит формированию персонального дейксиса, старается повысить впечатлительность речи. Например:

– *Ойи, ойижон!* ...

– *Агар биттаси хафа қиса, манга айтинг, ўзим гаплашиб қўяман* (Р.Мухаммаджонов. “Чол ва набира”)

Выделенная выше дейктическая единица выражает не только утверждение, но и чувство хвалы, которое проявляется простодушием, характерным детям. Возникновение данного случая связано и с гендерным своеобразием манеры общения, здесь фонопрагматическое свойство проявляется под влиянием признака, характерного говорящему субъекту. Так как в вышеуказанной коммуникативной ситуации говорящий – мальчик, характерные ему черты как: смелость, храбрость, настойчивость, гордость повлияли и его речи. Таким образом, звук «з», который удвоенно произносится со стороны говорящего, как средство, проявляющее его гендерные свойства, обрел фонодейктическую особенность.

Обычно фонопрагматические средства, которые служат выражению в своеобразной форме персонального дейксиса (личность)

со стороны детей дошкольного возраста, возникает в связи с артикуляционными возможностями, а в речи детей школьного возраста это явление происходит в результате подражания взрослым. Поэтому в коммуникативно-прагматической цели юношей, девушек и подростков наблюдается общность. Например:

... *Халфанага палов қилмоқчи бўлдик. ... Ҳамма ҳар тарафга қараб кетди. Мен ҳам ёғ келтиргани уйга кетдим. Онам оиҳонада ертандирга ўт қалаб, қовоқ сомса ёпиш тараддудиди эди. Бизнинг рўзгор майда-чуйдалари зах уйнинг орқасидаги узун ҳужрада бўлар эди. Айвонда ўртанча синглим кичик укамни овутиб ўтирган экан. Унинг ёнидан ҳужрага киришининг эвини тополмадим, бирорта ҳийла ишлатиш керак эди.*

– *Шанағ*, – дедим унга, – катта тўпинг қаерда?

– *Қўғирчоқларимнинг олдида, нима қилди?*

– *У ерда йўқ-ку!*

– *Ҳа... ўлгур, сен олгандирсан, ҳозир берасан, бер.*

– *Мен илжайиб туравердим. У овутиб турган укамни қўйди-да, қўғирчоқларининг олдида югуриб кетди. Мен ҳам “лип” этиб ҳужрага кириб, хумчадан ёғ уйиб олдим. Ёғни бир қозоғга турмучлаб, липпамга қистирдим...* (Ғ.Ғулом. “Шум бола”)

Как выясняется из содержания отрывка, единица, указывающая на личность (*Шанағ*), которая использована в речи ребенка, путем оказания влияния на духовность слушателя, приобретает своеобразную значимость. Фонетическое изменение, отраженное в дейктической единицы данной речевой ситуации, служит проявлению характера ребенка. Здесь посредством перлокутивного акта адресант для введения в заблуждение адресата подразумевает цель трансформированного произношения звуков в имени. Косвенный речевой акт в форме вопросительного предложения (*катта тўпинг қаерда?*), который выражается в языке ребенка в контексте, тоже в определенной степени является значительным.

Одним словом, большинство фонопрагматических средств, которые относятся речи детей, повышают речевую впечатлительность, а также вместе с тем указывают на его личность, возраст, гендерные свойства, территориальную принадлежность (региональную специфику).

ЛИТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. – М.: Наука, 1988. – С. 5-6.
2. Петрова Е.И. Прагмалингвистическая категория дейксиса / [http: // www. rusnauka. com/14_NPRT_2011/Philologia/3_87011.doc.htm](http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Philologia/3_87011.doc.htm)
3. Бюлер К. Теория языка. Репрезентативная функция языка. – М.: Прогресс, 2001. – 528 с.
4. Дейксис / [http: // www.krugosvet.ru/articles/76/1007612.htm](http://www.krugosvet.ru/articles/76/1007612.htm)
5. Ehlich K. Anaphora and deixis: Sane, similar or different? // Speech, Place and action: Studies in Deixis and related topics. – Chichester itc: Wiley, 1982. – P. 331.
6. Бондаренко О. Г. Функционально-семантическое поле дейксиса в современном английском языке: Дисс. ... канд. филол. наук. – Ростов-на-Дону, 1998. – 170 с.
7. Сафаров Ш. Прагмалингвистика. – Тошкент: Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, 2008. – Б. 154-155.
8. Доброва Г.Р. Онтогенез персонального дейксиса: личные местоимения и термины родства. <http://www.dslib.net/jazyko-znanie/ontogenez-personalnogo-dejksisa.html>
9. Королев В. Стадии освоения детьми средств выражения локативного и темпорального дейксиса / <http://cyberleninka.ru/article/n/stadii-osvoeniya-detmi-sredstv-vyrazheniya-lokativnogo-i-temporalnogo-deyksisa#ixzz2K6sLGdIP>
10. Краснощекова С.В. Местоименный дейксис в русской детской речи. <https://iling.spb.ru/dissovet/theses/.../thesis.pdf>
11. Рахимов С. Речевая функция и проблема дейксиса в разнотипных языках. – Ташкент: Фан, 1989. – 90с.

REFERENCES

1. Arutyunova N.D. Typy iazykovykh znachenii: Otsenka. Sobytiye. Fakt. – M.: Nauka, 1988. – S. 5-6.
2. Petrova E.I. Pragmalingsvisticheskaya kategoriya deiksisa / [http: // www. rusnauka. com/14_NPRT_2011/Philologia/3_87011.doc.htm](http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2011/Philologia/3_87011.doc.htm)
3. Byuler K. Teoriya iazyka. Reprezentativnaya funktsiya iazyka. – M.: Progress, 2001. – 528 s.
4. Deiksis / [http: // www.krugosvet.ru/articles/76/1007612.htm](http://www.krugosvet.ru/articles/76/1007612.htm)
5. Ehlich K. Anaphora and deixis: Sane, similar or different? // Speech, Place and action: Studies in Deixis and related topics. – Chichester itc: Wiley, 1982. – P. 331.
6. Bondarenko O. G. Funktsionalno-semanticheskoe pole deiksisa v sovremennom angliiskom iazyke: Diss. ... kand. filol. naýk. – Rostov-na-Doný, 1998. –170 s.

С.С. Караман. Халықтың өткені мен бүгінін ұштастырған еңбек.

Кітаптың құнын арттыратын ерекшеліктердің бірі ретінде зерттеу тақырыбына арқау болған Күтахия қаласы Чавдархисар (Аизаной) ауданының түрік тарихының бастауы мен түріктердің мекеніне айналуы жайында маңызды деректердің берілуін атап айтуға болады.

Өткеннің соқпақ іздерін бүгінгі күнге жеткізген және келешекке таныстыратын іргелі зерттеулердің бірі саналатын «Айзоной Зеус ғибадатханасындағы түрік сәулетіне тән іздер» зерттеу еңбегінде қарастырылған тақырыптар, талдаулар мен салыстырулар түрік мәдениетін күллі әлемге айшықтап тұр. Зейіні мен ықыласын беріп тақырыпты ұзақ жылдар бойы зерделеп, тұжырымды ойларын ғылыми тұрғыда талдағаны үшін доцент, доктор Мустафа Бейазыт мырзаға шығармашылық табыстар тілейміз.

(Түрікшеден аударған Е.Жиенбаев)

МАЗМҰНЫ

Тіл тарихы және құрылымы		
Мұсаев С.Ж. (Бішкек)	Қырғыз тіліндегі сабақтас құрмалас сөйлем компоненттерінің байланысу тәсілдері	10-24
Чертыкова М. Д. (Абакан)	Хакас тіліндегі жүрек сөзі және оның өзге түркі тілдеріндегі баламасы	25-42
Йылдырым Т., Эйнел С. (Ушак)	«Қош» сөзінің өзбек тілінде қолданылу аясы	43-53
Садыков Т., Мұслу А. (Бішкек)	Қырғыз тіліндегі дауыссыздардың артикуляциялық базасы жөнінде	54-70
Курбанова М.А. (Ташкент)	Сөйлеудің фондемиялық қасиеттері (Өзбек балаларының сөйлеуі мысалында)	71-79
Коч К. (Мұғла)	Қазіргі қазақ тілі және солтүстік-шығыс түркі тілдеріндегі «емес» толымсыз көмекші етістігі	80-90
Әдебиеттану және фольклор		
Топчу Өзтүрк У. Бирай Н. (Денизли)	Назар Эшонкулдың «Шабуыл» әңгімесінің зерттелуі	91-112
Тарих және этнография		
Сартқожаұлы Қ. (Астана)	Байырғы қыпшақтар мен үйсіндердің құпия келісімі (Проблемалық мақала)	113-124
Археология және өнер		
Ералин Қ. (Түркістан) Ералина Ғ. (Шымкент)	Аттылы жауынгер бейнесі - символдық образ	125-134
Ауелбеков Е.Б. (Түркістан) Бүркітбаев Т.С. Мамасалиева Г. (Шымкент)	Ұлттық және түркілік дүниетанымды көркем графикада бейнелеу	135-146
Философия және дін		
Әлекберлі Ф. (Баку)	Батыс философиясына негізгі альтернатив идеологиялар: түркі, ислам және адамзат философиясы	147-162
Сұхбат		
Семиз К. (Кентау)	Қырғыз Республикасы ҰҒА-ның корреспондент-мүшесі, филология ғылымдарының докторы, профессор, И.Арабаев мемлекеттік университеті Тіл білімі институтының директоры Мусаев Сыртбай Жолдасұлымен сұхбат	163-211
Пікір		
Караман С. С. (Денизли)	Халықтың өткені мен бүгінін ұштастырған еңбек	212-215

İÇİNDEKİLER

Dil Tarihi ve Yapısı		
Musayev S.J. (Bişkek)	Kırgız Türkçesinde Karmaşık Cümlelerin Ögelerini Birleştirmenin Temel Yöntemleri	10-24
Çertikova M. D. (Abakan)	Hakas Türkçesindeki Yürek Sözcüğü ve Diğer Türk Lehçelerindeki Sözcüksel Paralellikler	25-42
Yıldırım T., Eynel S. (Uşak)	“Hoş” Sözcüğünün Özbek Türkçesindeki Kullanımı Üzerine	43-53
Sadikov T., Muslu A. (Bişkek)	Kırgız Dilindeki Ünsüz Seslerin Ses Türetim Tabanı Üzerine	54-70
Kurbanova M.A. (Taşkent)	Konuşmanın Fonodemik Özellikleri (Özbek Çocuklarının Konuşması Örneğinde)	71-79
Koç K. (Muğla)	Günümüz Kazak ve Kuzey-Batı Türk Lehçelerindeki «Emes» Yardımcı Fiili	80-90
Edebiyat ve Folklor		
Topçu Öztürk U. Biray N. (Denizli)	Nazar İşankul’un “İstilâ” Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme	91-112
Tarih ve Etnografya		
Sartkojaulı K. (Astana)	Eski Kıpçakların ve Üysinlerin Gizli Sözleşmesi	113-124
Arkeoloji ve Sanat		
Eralin K., (Türkistan) Eralina G. (Çimkent)	Binicinin İmajı - Sembolik Bir Görüntü	125-134
Auelbekov E.B. (Türkistan) Burkitbaev T.S., Mamasaliyeva G. (Çimkent)	Kazak Görsel Sanatının Türk Dünyası Sanatlarındaki Yansıması	135-146
Felsefe ve Din		
Elekberli F. (Bakü)	Batı Felsefesine Başlıca Alternatif: Türklük, İslamlık ve İnsanlık Felsefesi	147-162
Söyleşi		
Semiz K. (Kentav)	Kırgız Cumhuriyeti Milli Bilimler Akademisi Üyesi, İ.Arabayev Devlet Üniversitesi Dilbilimi Enstitüsü Müdürü, Prof. Dr. Sırtbay Musayev ile Röportaj	163-211
Yayın Değerlendirme		
Karaman S.S. (Denizli)	Mustafa Beyazıt, Aizanoi Zeus Tapınağı’ndaki Türk İzleri	212-215

CONTENTS

History and Structure of Language		
Musayev S.Zh. (Bishkek)	The Main Ways of Connecting Components of a Complex Sentence in the Kyrgyz Language	10-24
Chertykova M.D. (Abakan)	Khakas Leksema <i>Чүпек</i> «Heart» and its Lexical Parallels in Other Turkic Languages	25-42
Yıldırım T. Eynel S. (Ушак)	Application of the word “hosh” in the Uzbek Language	43-53
Sadikov T., Muslu A. (Bishkek)	On the articulation base of consonants in the Kyrgyz language	54-70
Kurbanova M.A. (Tashkent)	Phonodemic properties of speech (On the Example of Uzbek Children's Speech)	71-79
Koch K. (Mugla)	The Incomplete Auxiliary Verb <i>emes</i> in the Modern Kazakh and North-Eastern Turkic Languages	80-90
Literature and Folklore		
Topchu Ozturk U. Biray N. (Denizli)	Researching The Story "Invasion" By Nazar Eshonkul	91-112
History and Ethnography		
Sartkozhauly K. (Astana)	The Secret Agreement of the Ancient Kipchaks and Uysuns (Problematic article)	113-124
Archeology and Art		
Eralin K. (Turkestan) Eralina G. (Shymkent)	Images of the Rider - Symbolic Image	125-134
Auelbekov E.B. (Turkestan) Burkitbaev T.S. Mamasaliyeva G. (Shymkent)	Image of the National and the Turkic World View in the Artistic Graphics	135-146
Philosophy and Religion / Философия и религия		
Elekberli F. (Baku)	The Main Alternative to Western Philosophy: Turkishness, Islamism and Humanity Philosophy	147-162
Interview		
Semiz K. (Kentaу)	Interview with Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic, Doctor of Philology, Professor, Director of the Institute of Linguistics at İ.Arabayev State University Syrtbay Musayev	163-211
Review		
Karaman S.S. (Denizli)	Mustafa Beyazit, The Turkish Traces of Aizanoi Temple of Zeus	212-215

СОДЕРЖАНИЕ

История и структура языка		
Мусаев С.Ж. (Бишкек)	Основные способы связи компонентов сложноподчиненного предложения в кыргызском языке	10-24
Чертыкова М.Д. (Абакан)	Хакасская лексема <i>чүрек</i> «сердце» и его лексические параллели в других тюркских языках	25-42
Йылдырым Т., Эйнеп С (Ушак)	Применение слова “хош” в узбекском языке	43-53
Садыков Т., Мусли А. (Бишкек)	Об артикуляционной базе согласных в кыргызском языке	54-70
Курбанова М. А. (Ташкент)	Фонодейктические свойства речи (На примере узбекской детской речи)	71-79
Коч К. (Мугла)	Неполный вспомогательный глагол «емес» в современном казахском и северо-восточном тюркских языках	80-90
Литературоведение и фольклор		
Топчу Озтюрк У. Бирай Н. (Денизли)	Исследование рассказа Назара Эшонкула “Нашествие”	91-112
История и этнография		
Сарткожаулы К. (Астана)	Тайное соглашение древних кыпчаков и уйсуней (Проблематичная статья)	113-124
Археология и искусство		
Ералин К. Туркестан) Ералина Г. (Шымкент)	Образ легендарного воина с луком в изобразительном искусстве	125-134
Ауелбеков Е.Б. (Туркестан) Бүрkitбаев Т.С. Мамасалиева Г. (Шымкент)	Изображение национального и тюркского мировоззрения в художественной графике	135-146
Философия и религия		
Алекберли Ф. (Баку)	Основная альтернатива западной философии: тюркство, исламизм и философия человечности	147-162
Сўхбат / Söyleşi/ Interview/ Интервью		
Семиз К.(Кентау)	Беседа с член-корреспондентом Национальной академии наук КР, доктором филологических наук, профессором, директором института Лингвистики КГУ им. И.Арабаева Мусаевым Сыртбай Джолдошевичем	163-211
Рецензия		
Караман С. С. (Денизли)	Произведение, связывающее прошлое и настоящее народа	212-215

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

Мұсаев Сыртбай Джолдошевич	филология ғылымдарының докторы, профессор, Қырғыз Республикасы ҰҒА-ның корреспондент-мүшесі, И.Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті Тіл білімі институтының директоры.
Чертыкова Мария	– филология ғылымдарының докторы., Гуманитарлық зерттеулер және Саян-Алтай түркологиясы институты, Н.Ф. Катанов Хакас мемлекеттік университеті.
Йылдырым Талип	– доктор, профессор, Түркі тілі және әдебиеті бөлімі, Ушақ университеті.
Эйнел Сема	– доктор, Ұлттық Білім Министрлігі, түрік тілі мұғалімі.
Садықов Ташполот	– филология ғылымдарының докторы, профессор, Х.Карасаев атындағы Бішкек гуманитарлық университеті
Муслу Али - Курбанова Мунаввара	– зерттеуші, ТИКА. – филология ғылымдарының докторы, доцент, А. Науаи атындағы Ташкент мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті.
Коч Кенан	– доцент, доктор, Муғла Сыткы Кочман университеті.
Топчу Өзтүрк Улвис	– магистр, Әлеуметтік ғылымдар институты, Памуккале университеті.
Бирай Нергис	– доктор, профессор, Қазіргі түркі тілдері мен әдебиеті кафедрасы, Памуккале университеті.
Сартқожаұлы Қаржаубай	– филология ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Түрік, Алтайтану ғылыми-зерттеу орталығының директоры.
Ералин Қуандық	– педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті.
Ералина Ғазиза	– педагогика ғылымдарының кандидаты, Халықаралық Халықтар достығы университеті.
Ауелбеков Ержан	– педагогика ғылымдарының кандидаты, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті.
Бураханұлы Бүркітбаев	– педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті.
Талғат Сағындықұлы Мамасалиева	– М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетінің магистранты.
Гүлім Әлекберлі	– доктор, доцент, Әзірбайжан Ұлттық ғылым академиясы мүшесі, Философия институты.
Файк Кенан Семиз	– магистр-оқытушы, Ахмет Ясауи университеті.
Саадет Сена Қараман	– магистрант, Памуккале университеті.

YAZARLAR HAKKINDA BİLGİ

- Musayev Sırtbay** – Prof. Dr. Kırgızistan Cumhuriyeti Milli Bilimler Akademisi Üyesi, İ. Arabaev Kırgız Devlet Üniversitesi Dilbilimi Enstitüsü Müdürü
- Çertıkova Mariya** – Prof. Dr., N.F. Katanov Hakas Devlet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Araştırmaları ve Sayan-Altay Türkoloji Enstitüsü
- Yıldırım Talip** – Prof. Dr., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Uşak Üniversitesi
- Eynel Sema** – Dr., Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretmeni
- Sadikov Taşpolot** – Prof. Dr., K. Karasayev Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi
- Muslu Ali** – Araştırmacı, TİKA
- Kurbanova** – Doç. Dr., A. Nevai Özbek Dili ve Edebiyatı Taşkent Devlet Üniversitesi, Özbek Dilbilimi Bölümü
- Munavvara** – Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
- Koç Kenan** – Yüksek Lisans Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale Üniversitesi
- Topçu Öztürk** – Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü
- Ulviye** – Prof. Dr., L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi, Türk-Altay Araştırmaları Merkezi Müdürü
- Biray Nergis** – Prof. Dr., A. Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
- Sartkojaulı** – Doç. Dr., Uluslararası Halkların Dostluğu Üniversitesi
- Karjaubay** – Dr., A. Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
- Eralin Kuandık** – Doç. Dr., M. Avezov Güney Kazakistan Devlet Üniversitesi
- Eralina Gaziza** – Yüksek Lisans Öğrencisi, M. Avezov Güney Kazakistan Devlet Üniversitesi
- Auelbekov Ercan** – Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü Bilim Üyesi
- Burkitbayev** – Yüksek Lisans Öğretmeni, Uluslararası Kazak Türk Üniversitesi H.A. Yasavi
- Talgat** – Yüksek Lisans Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi
- Mamasaliyeva**
- Gulim**
- Elekberli Faik**
- Kenan Semiz**
- Saadat Sena**
- Karaman**

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Musayev Syrtbai	– Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic, Director of the Institute of Linguistics at the I. Arabaev Kyrgyz State University
Chertykova Maria	– senior researcher, Doctor of Science (Philology). Institute of Humanitarian Researches and Sayan-Altai Turkology, Khakass State University of N.F. Katanov.
Yıldırım Talyp	– Prof. Dr., Department of Turkish language and literature, Ushak University
Eynel Sema	– Dr., Ministry of National Education, Teacher of Turkish language
Sadykov Tashpolot	– Prof. Dr., K. Karasaev Bishkek Humanities University
Muslu Ali	– researchers, TIKa
Kurbanova Munavvara	– Doctor of Philology, Associate Professor of the “Uzbek Linguistics” Department of A. Nawoi Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature
Koch Kenan	– Doç. Dr., Mugla Sytky Kochman University
Topchu Ozturk Ulviye	– Master student of Social Sciences Institute, Pamukkale University
Biray Nergis	– Prof. Dr. at the Department of Contemporary Turkish Dialects and Literatures, Pamukkale University
Sartkozhauly Karzhaubay	– doctor of philological sciences, professor, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Director of Turkish, Altai Studies Research Center
Eralin Quandyk	– doctor of pedagogical sciences, professor, Ahmet Yasawi University
Eralina Gaziza	– Candidate of pedagogical sciences, International University
Auelbekov Erzhan	– Candidate of pedagogical sciences, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
Burkitbaev Talgat	– Candidate of pedagogical sciences, docent, M.Avezov South Kazakhstan State University
Mamasaliyeva Gulim	– master student of M.Avezov South Kazakhstan State University
Elekberli Faik	– Doctor, Associate Professor, Member of the Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Azerbaijan
Kenan Semiz	– Master-teacher, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
Saadat Sena Karaman	– Master student, Pamukkale University